

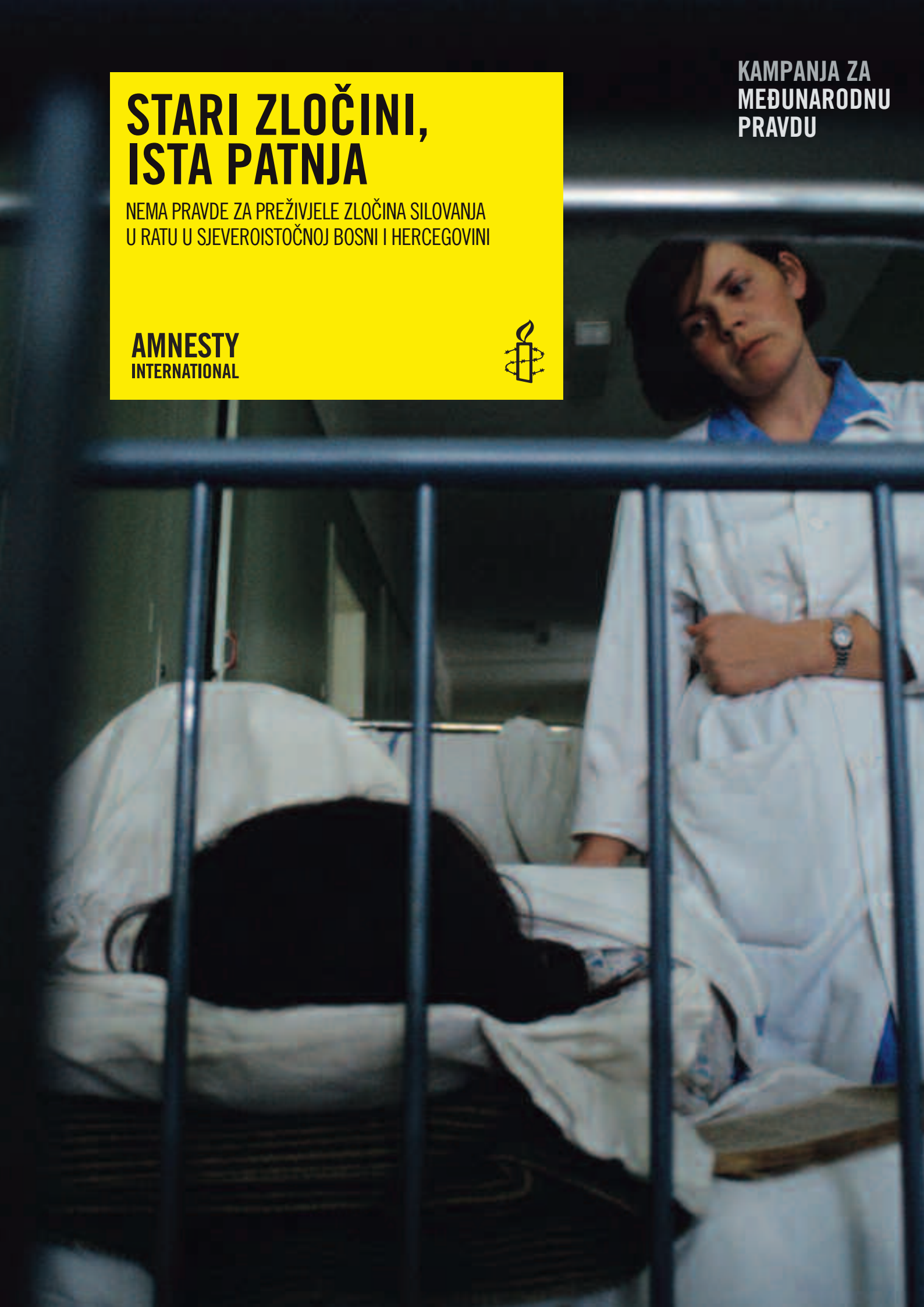
STARI ZLOČINI, ISTA PATNJA

NEMA PRAVDE ZA PREŽIVJELE ZLOČINA SILOVANJA
U RATU U SJEVEROISTOČNOJ BOSNI I HERCEGOVINI

AMNESTY
INTERNATIONAL

KAMPANJA ZA
MEĐUNARODNU
PRAVDU

Tokom sukoba u Bosni i Hercegovini (BiH) od 1992.-1995. silovano je na hiljade žena i djevojčica, mnoge od njih sistematski i u više navrata. Uprkos jake međunarodne reakcije i velike medijske pozornosti, u BiH je učinjeno veoma malo kako bi preživjeli ostvarili pravo na pravdu, istinu i reparaciju. Iako većina počinitelja nikada nije izvedena pred lice pravde, oni koji su preživjeli ove zločine još uvijek pokušavaju da izgrade svoje narušene živote.

Amnesty International je jedna od mnogih organizacija i institucija koja je dokumentovala na stotine slučajeva žena i djevojčica koje su silovane tokom sukoba. Ova organizacija već godinama poziva vlasti BiH da one koji su odgovorni privedu pravdi, a da preživjelima omogući pristup reparaciji.

NEAKTIVNOST DRŽAVE

“Nije ih [političara] briga za nas. Previše su zauzeti igranjem političkih igara. Šta je s nama? ”

S.

Vlada BiH je 2010. godine preduzela čitav niz obaveza u nastojanju da osigura pristup pravdi, istini i reparaciji za preživjele zločina seksualnog nasilja. Jedna od njih je bila usvajanje programa za žene žrtve seksualnog nasilja u sukobu i van njega, inicijativa kojoj je cilj bio da se poboljša zdravstveni, socijalni i ekonomski položaj i da se umanjí stigmatizacija s kojom se suočavaju. Prema Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, ovaj program, kada bude usvojen, trebalo bi da poboljša pristup i kvalitet usluga za preživjele silovanja u ratu u onim općinama u kojima većina žrtava i danas živi.

Amnesty International pozdravlja obaveze koje je Vlada BiH preduzela, ali i dalje ostaje duboko zabrinut što nijedna od njih nije izvršena ili primjenjena do sada.

Na osnovu međunarodnog prava država je odgovorna da garantuje pravo na pravdu, istinu i reparaciju. Lokalne vlasti u BiH u praksi imaju obavezu da izvrše sprovođenje mnogih usluga koje su neophodne kako bi se osiguralo uživanje ovih prava, uključujući zdravstvene usluge i pristup sistemu krivičnog prava.

© Vive žene

DJELOVANJE NA LOKALNOM NIVOU

U svjetlu nedostatka napretka, Amnesty International je odlučio da ispita situaciju u jednom dijelu zemlje gdje živi veliki broj preživjelih koji pokušavaju da ostvare pristup pravdi i reparaciji putem lokalnih vlasti.

Ovaj se izvještaj usredsređuje na Tuzlanski kanton i probleme preživjelih tamo. Amnesty International je odabrao Tuzlu kao centar za svoja istraživanja zbog dugogodišnje saradnje sa lokalnim grupama za ženska prava sa bogatim iskustvom koje su godinama radile sa preživjelim. Iz ovog su razloga mnoge žene bile spremne da govore za Amnesty

International. Ova svjedočenja jasno potvrđuju kako se uskraćivanje prava na pravdu, istinu i reparaciju nepovoljno odrazilo na sve aspekte njihovih života.

Žene su govorile za Amnesty International o svojem iskustvu: kako su pokušavale da dođu do pravde na sudovima, da ostvare svoja osnovna prava, naročito u pristupu zdravstvenoj zaštiti, i da im se zvanično prizna status civilnih žrtava rata.

Tokom rata, preživjele koje su intervjuisane u Tuzli bile su podvrgnute mnogobrojnim zločinima na osnovu međunarodnog prava, kao što su silovanje i drugi oblici seksualnog

Gore: Djeca u Tuzli učestvuju u akciji organizacije za prava žena **Vive Žene**, povodom **Medjunarodnog dana borbe protiv torture**. **Vive Žene** pružaju psihološku podršku preživjelim žrtvama u sjeveroistocnoj Bosni i Hercegovini.

Naslovna strana: Medicinska sestra nadzire osamnaestogodisnju djevojku – Bošnjakinju u bolnici u Tuzli, nakon što je bila u zatvoru u kojem je zlostavljana i višestruko silovana 1992. godine. © Nina Berman / NOOR

nasilja. Bile su podvrgnute seksualnom ropstvu, prinudnom nestanku i proizvoljnom pritvaranju. Iznad svega, bile su izložene traumi zločina koji su počinjeni

BOSNA I HERZEGOVINA

- Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH)
- Republika Srpska (RS)
- Distrikt Brčko
- Tuzlanski kanton
- Zvornik

Sada je BiH podijeljena na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republiku Srpsku (RS). Treće područje na sjeveru zemlje, Distrikt Brčko, ima poseban status.

FBiH se dalje dijeli na 10 kantona. Svaki entitet i kanton ima jaku autonomiju, sa vlastitom vladom, pravosuđem i zakonodavstvom i svakim od njih dominiraju političke stranke koje su centrirane oko jedne ili druge glavne etničke grupe. Tuzla, koja se nalazi u FBiH, treći je najveći grad u BiH i glavni grad Tuzlanskog kantona. Kao i svi kantoni u BiH, Tuzla ima svoj parlament, vladu i pravni sistem. Još prolazi kroz poslijeratnu tranziciju, privreda kroz poteškoće a nezaposlenost je vrlo visoka, otprilike 37 posto.

nad njihovim najmilijima. Mnoge od ovih žena još uvijek žale članove porodice koji su ubijeni ili koji su nestali tokom sukoba. Sudbina mnogih nestalih još je nepoznata. Većina žena je sada na čelu svojih porodica, jer su izgubile partnere u ratu i snose odgovornost za dobrobit preostalih članova porodice. One su često jedine u porodici koje imaju neki prihod, obično socijalnu pomoć ili državnu penziju.

Tokom cijelog rata, na hiljade Bošnjaka je protjerano, ili primorano da napuste teritorij koji je bio pod kontrolom srpskih snaga. Mnogi su našli utočište u Tuzli, najbližoj "sigurnoj zoni". Mnogi su tamo ostali nakon sukoba budući da nisu mogli da se vrate svojim kućama.

PREGLED OVIH SAZNAJIA

U novembru 2011., Amnesty International je posjetio Tuzlu i razgovarao sa preživjelima, predstavnicima pravosudnih organa i lokalne policije, centrima za socijalni rad i mentalno zdravlje i Komisijom za jedankopravnost spolova Skupštine Tuzlanskog kantona. Razgovarali smo i sa

ženskim organizacijama, udruženjima preživjelih i organizacijama za ljudska prava.

Amnesty International je intervjuisao 24 žene u Tuzli. Mnoge od njih organizacija je intervjuisala 2009. (kao što je opisano u izvještaju *Čija pravda? Žene Bosne i Hercegovine još čekaju*, EUR 63/06/2009). One su preživjele silovanja, druge zločine seksualnog nasilja i mučenje u gradovima na istoku RS, a to su Zvornik, Liplje/ Salihovići, Bijeljina, Vlasenica, Bosanski Šamac, Bratunac, Srebrenica i Potočari. Najmlađa je imala 14 godina kada je silovana, najstarija je bila u poznim 60-im. Većina ovih žena sada živi u Tuzlanskom kantonu.

Premda su i muškarci i žene bili podvrgnuti seksualnom nasilju tokom rata, ovaj izvještaj se ne bavi iskustvima preživjelih muškaraca, jer se istraživanje Amnesty International-a trenutno usredsređuje na praćenje situacije žena koje su intervjuisane 2009. Međutim, organizacija smatra da bi istraživanje koje bi se bavilo preživjelim muškarcima bilo izuzetno korisno.

Amnesty International nije razgovarao sa preživjelima silovanja i drugih zločina seksualnog nasilja među bosanskim Srbima. Veoma je teško za žene Srkinje da se pojave i otkriju da su i one preživjele zločin seksualnog zlostavljanja tokom rata budući da se ova činjenica uglavnom osporava. Ovo im dodatno otežava potraživanje njihovih prava ili prihvatanje njihovog iskustva.

USKRAĆEN PRISTUP PRAVDI

Niti jedan od direktnih počinilaca zločina nad ovim ženama koje je intervjuisao Amnesty International nije priveden pravdi.

Postoji nekoliko razloga za ovo, uključujući uporno poricanje od strane političara da su zločini počinjeni, naročito u RS kao i osnovni nedostatak političke volje. Pored toga, BiH ima složen pravni sistem s vrlo ograničenim resursima. To je dovelo do velikog kašnjenja u privođenju pravdi odgovornih za zločine na osnovu međunarodnog prava.

Od desetine hiljada navodnih zločina seksualnog nasilja nad ženama, manje od 40 slučajeva je krivično procesuirano pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju u Hagu (Tribunal) ili sudovima u BiH od 1995.

NA DRŽAVNOM I ENTITETSKOM NIVOU

Prema Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina usvojenoj 2008., Odjel za ratne zločine Državnog suda BiH u Sarajevu odgovoran je za procesuiranje "najsloženijih" predmeta zločina po međunarodnom pravu a koji su počinjeni za vrijeme sukoba. Slučajevi višestrukog ili sistematskog silovanja ili uspostavljanja logora gdje su žene bile silovane, po svojoj prirodi su kategorizirani kao "složeni". Trenutno ima samo oko 130 takvih predmeta koje Ured državnog tužilaštva aktivno krivično goni. Entitetski sudovi su odgovorni za krivično gonjenje "manje složenih" slučajeva kao što su pojedinačni slučajevi silovanja.

Predmeti ratnih zločina su 2010 godine na entitetskom nivou raspoređeni prema

mjestu gdje su zločini počinjeni kao dio inicijative da se uskladi rješavanje broja predmeta širom BiH. Istovremeno je započelo relociranje predmeta na nivou države i entiteta na osnovu njihove složenosti. Iako ove inicijative imaju za cilj rješavanje nagomilanog broja predmeta ratnih zločina, u Tuzli žrtve silovanja tokom rata još čekaju na novi pomak u rješavanju svojih slučajeva.

U TUZLANSKOM KANTONU

Do juna 2010. bilo je šest neriješenih predmeta zločina seksualnog nasilja navodno počinjenog u sjeveroistočnoj BiH koji su registrovani u Tužilaštvu Tuzlanskog kantona. Kao posljedica redistribucije predmeta 2010., neki od ovih zločina koji nisu počinjeni u Tuzlanskom kantonu prebačeni su u Sarajevo i Istočno Sarajevo. Pored toga, četiri "složena" predmeta poslana su u Ured Državnog tužioca.

Do marta 2012., Tužilaštvo za Tuzlu istražuje jedan predmet zločina seksualnog nasilja počinjenih tokom rata.

Gore: Memorijalni centar Gornja Kalesija u blizini Tuzle, spomen obilježje za bošnjačke žrtve rata.

Iznad: 1992. godine je u ovoj bivšoj tvornici cigle u Zvorniku bio smješten logor "Cigłana". Bošnjaci su ovdje bili zarobljeni od strane srpskih vojnih formacija i paramilitarnih grupa i izloženi raznim zločinima prema međunarodnom pravu, uključujući i zločine seksualnog zlostavljanja.

DAVANJE IZJAVA

Nekažnjivost zločina seksualnog nasilja počinjenih tokom rata u BiH pogoršana je nedostatkom sredstava i odgovarajućih kapaciteta. Neki preživjeli ne žele da svjedoče javno, a za one koji su voljni svjedočiti lokalni sudovi nemaju osnovne resurse i kapacitete uz pomoć kojih bi se spriječile dodatne traume.

Amnesty International je posjetio Kantonalni sud u Tuzli, koji nije bio opremljen neophodnim sadržajima kao što su video-link tehnologija, odvojene prostorije za ispitivanje svjedoka ili odvojeni ulazi za svjedoke i optuženike.

Amnesty International međutim zapaža da je tuzlanski Tužilac uvidio potrebu za većom psihološko-socijalnom podrškom za svjedoke u sudu.

“Važno je da se uspostavi odnos povjerenja sa žrtvom. Oni moraju da učestvuju u procesima i moraju da budu informisani, inače se osjećaju iskorištenim. Usluge podrške svjedocima, uključujući psihološko savjetovanje je od izuzetne važnosti”.

Tužilac za Tuzlu

U Tuzli ovu podršku formalno pruža NVO Vive Žene jer lokalnom Centru za socijalni rad, čija je ovo odgovornost, nedostaju kapaciteti i neophodna stručnost.

Amnesty International je zabrinut što procesuiranje malog broja predmeta zločina seksualnog nasilja iz sjeveroistočne BiH od strane BiH sudova je prouzrokovano kombinacijom faktora. Nedostatak infrastrukture i resursa koji su dostupni da bi se istražili i procesuirali predmeti na

entitetskom nivou odvrća preživjele od svjedočenja i otežava tužitelju da dovrši istragu. Izjave preživjelih su često jedini dokaz dostupan u krivičnom gonjenju pojedinaca koji su optuženi za silovanje u ratu. Ali mnoge žrtve koje su voljne da svjedoče nisu u stanju da identifikuju počinitelja po imenu. To zauzvrat može otežati hapšenje počinitelja.

Ovi problemi su još složeniji zbog činjenice da ima vrlo malo smjernica i obuke za istražitelje i tužitelje koji se bave slučajevima seksualnog nasilja u ratu na entitetskom nivou. Amnesty International je također

zabrinut što mali broj predmeta koji je izveden pred sud ne može biti riješen bez zvaničnih smjernica kako treba da se vrši selekcija i kako da se da prioritet predmetima seksualnog nasilja kako bi se istražili i procesuirali.

Za žene intervjuisane od strane Amnesty International-a, ovi problemi i neuspjesi su uvećani nedostatkom informacija o napretku u istrazi njihovih slučajeva. Nekažnjavanje počinitelja sprječava pristup pravdi preživjelih.

STANOVNICI SELA ZAROBLJENI I I MUČENI U SVOJIM KUĆAMA

Lokalna ženska organizacija Vive Žene je 2003. godine dokumentovala svjedočenja 35 žena iz sela blizu grada Zvornika. Prema ovim ženama, 1992. godine paramilitarne grupe iz Srbije i lokalni seljani bosanski Srbi pritvorili su ih zajedno sa više od 400 drugih Bošnjaka u nekoliko kuća u selu. Preživjeli kažu da je oko 120 žena i djevojčica pritvoreno u ovim kućama gdje su silovane, često u više navrata i podvrgnute su drugim aktima mučenja kao i uskraćenju hrane; 27 ljudi je ubijeno. Nakon dvije sedmice oslobodili su ih muškarci iz sela koji su se krili u obližnjim šumama.

Preživjele su rekle Amnesty Internationalu da su dale izjave o svom iskustvu istražiteljima Tribunala 1995. Za mnoge od ovih žena ovo je bio veoma težak proces, a njih Tribunal nikada nije ponovo kontaktirao.

Njihove su izjave onda prosljeđene u Tuzlanski sud od strane Tribunala. Tužiteljka u Tuzli je rekla Amnesty International-u da ona nije istraživala žalbe, ali da je 2007. od nje zatraženo da ih prosljedi Odjelu za ratne zločine u Sarajevu jer je to bio “vrlo osjetljiv” predmet sa velikim brojem žrtava i počinitelja.

2009. su mnoge preživjele žene ponovile svoje izjave Državnom tužiocu BiH. Međutim, do novembra 2011., niko nije primio informaciju o napretku u ovom predmetu. One ne znaju da li je bilo kakav napredak učinjen od strane tri različita suda u privođenju počinitelja pravdi.

Ispod: Spomenik izradjen od strane stanovnika jednog sela blizu Zvornika, u znak sjećanja na 120 žena i djevojaka koje su tokom rata bile zarobljene u kući u selu, u kojoj su bile silovane i izložene drugim vrstama torture.

PRIČA OSOBE L.

© Amnesty International

“Ja jesam preživjela. Ali samo ja znam kako. Jako je teško živjeti, ali moram da živim i činim sve što mogu. Ali moramo da se borimo za svoja prava. Ne možemo da čekamo da nam neko pomogne. Jednostavno je to tako.”

L. je živjela u selu blizu Zvornika. Bila je trudna i imala je jednogodišnjeg sina kada je rat počeo. Njen je muž radio u Hrvatskoj. Kada su srpske paramilitarne jedinice okupirale selo ona je uspjela da pobjegne i krila se u šumi skoro godinu dana sa drugim seljanima. Međutim, u

januaru 1993., bili su iscrpljeni i bilo im je hladno pa su hodali u pravcu Tuzle u potrazi za hranom i skloništem. L. je nosila svog sina ali se odvojila od grupe i onesvjestila. Probudila se u bolnici u Zvorniku okružena srpskim vojnicima. Ne može da se sjeti kako se našla u toj bolnici. Rekli su joj da joj je sin mrtav ali ga nikad nije vidjela i još ne zna kako je umro. U to vrijeme je bila u osmom mjesecu trudnoće. Rekla je Amnesty International-u da su je vojnici u bolnici mučili i da je zbog jakih batina izgubila bebu. Poslije su je držali u tajnom pritvoru u tri različita logora u Zvorniku i Bijeljini gdje su je u više navrata silovali. Konačno je oslobođena kao dio razmjene zarobljenika. Otišla je u Tuzlu gdje se kasnije ponovo sastala s mužem.

Imala je dvoje djece poslije rata. Oni su sada tinejdžeri. Kao posljedica njenog iskustva u ratu, uključujući mučenje, ona sada ima hronične zdravstvene probleme, ali ostaje glavni hranilac svojoj djeci, mužu i njegovim roditeljima. Mora da radi naporno na njihovom malom komadu zemlje kako bi opskrbila porodicu. Pokušala je da se vrati u svoje selo ali bilo je previše traumatično pa se vratila u Tuzlu. Kaže da nikada ne želi da se vrati tamo: “Ne bih mogla da im ponovo prepustim svoju djecu. Želim da budem sigurna da će moja djeca živjeti bolje od mene. Želim da sami izaberu kako će živjeti.”

“Mnoge preživjele ... zarobljene su u prošlosti ... Pokušavamo da im pomognemo kako bi pronašle put ka sadašnjosti i imale pozitivne poglede na budućnost.”

Teufika Ibrahimefendić, psihijatrica koja radi za Vive Žene

REPARACIJA

Prema međunarodnom pravu BiH ima obavezu da obezbijedi reparaciju za štetu počinjenu ratnim zločinima, kao i da obezbijedi pristup pravdi na sudovima.

Pravosudni sistem u BiH uglavnom nije uspio da žrtvama silovanja u ratu pruži pravdu. Država također nije uspjela da im obezbijedi odgovarajuću reparaciju uključujući restituciju, kompenzaciju, rehabilitaciju, zadovoljštinu i garanciju neponavljanja.

Nema sveobuhvatnog programa reparacije u BiH. Dok je u RS i Distriktu Brčko preživjelim silovanja u ratu praktično uskraćen pristup značajnijoj reparaciji, u FBiH zakonski okvir obezbjeđuje nekima od njih pristup ograničenim mjerama reparacije.

U FBiH, preživjeli silovanja mogu da zatraže da im se prizna status civilnih žrtava rata na osnovu Zakona koji se zasniva na socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i porodica s djecom (Zakon o civilnim žrtvama rata). Dobijanje statusa civilne žrtve rata je oblik zvaničnog priznanja za zločine koji su počinjeni nad žrtvama i daljnjeg uticaja ovih zločina na njihove živote.

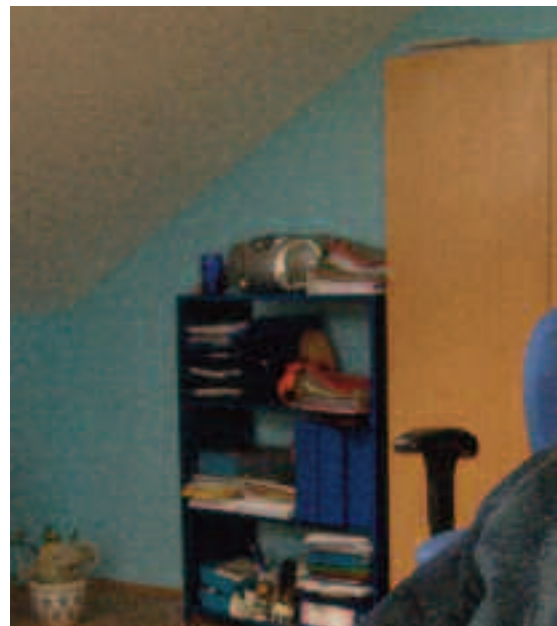
Ovaj status donosi izvjestan broj beneficija, uključujući pravo na mjesečnu penziju. (Međutim, uvijek postoji strah da će je izgubiti jer Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka, koji podupiru BiH ekonomiju, kažu da Vlada mora da umanjiti izdavanja iz socijalnog budžeta kako bi mogla da dobije nove kredite). Preživjeli silovanja u Tuzli koji imaju status civilnih žrtava rata trenutno primaju oko 500 BAM (€255) mjesečno. Za većinu, ovo je njihov jedini izvor prihoda.

Civilne žrtve rata imaju pravo na druge beneficirane naknade, kao što su zdravstvena zaštita, pravo na stan, strukovno usavršavanje i pravnu pomoć. Kantonalni centri za socijalni rad odgovorni su za administraciju ovih usluga.

Međutim, ima ozbiljnih propusta i nedosljednosti u primjeni Zakona o civilnim žrtvama rata u Tuzli. Ima nekoliko razloga za ove propuste, uključujući lošu ekonomsku situaciju u zemlji, neodgovarajuće resurse za javne usluge, nedostatak odgovarajuće obuke, nejasnoće u primjenjivim zakonima i politička situacija koja se ne mijenja. Obim ovih propusta nije jasan: BiH vlasti nisu sakupile informacije da li lokalne institucije imaju kapacitete da obezbijede ove usluge a nisu im dale smjernice kako da se primjene postojeći zakoni.

Dobiti status civilne žrtve rata je veoma važno za preživjele kao oblika simboličnog priznanja zločina koji su počinjeni nad njima. Međutim, ono što ih najviše brine je da čak i sa ovim statusom neće moći da primaju beneficije koje im pripadaju – naročito zdravstvene usluge i propisane lijekove.

Reparacija se odnosi na konkretne mjere koje se moraju preduzeti kako bi se riješile patnje preživjelih i žrtava teških povreda međunarodnog ljudskog prava. Reparacija je namijenjena kao pomoć žrtvama kako bi ponovo izgradili svoje živote i imali pristup pravdi.

Gore: Teufika Ibrahimefendić je psihijatrica i psihoterapeutkinja koja radi u organizaciji za prava žena, Vive Žene. Jedna je od najcjenjenijih i najiskusnijih psihoterapeutkinja u Bosni i Hercegovini koja pomaže mnogim preživjelim da ponovo izgrade svoje živote. **Iznad:** Snaga Žene, ženska organizacija iz Tuzle, pruža preživjelim psiho-socijalnu i ekonomsku podršku. “Cvjetna dolina”, primijenjena na području Srebrenice, je jedan ekonomsko osnažujući i terapijski projekat., Ova inicijativa opskrbljuje žrtve sa sjemenjem za cvijeće (na slici Echinacea) i pomaže im u prodaji cvijeća.

© Private

© Amnesty International

International imaju problema da dobiju medicinsku uslugu koja im je potrebna. Moraju da imaju zdravstveno osiguranje kako bi mogle da dođu do neophodnih usluga i lijekova. Većina žena s kojima je Amnesty International razgovarao nema zdravstveno osiguranje na osnovu statusa civilne žrtve rata. Neke žene imaju zdravstveno osiguranje preko svojih muževa ili kao dio drugih prava na benefi- cijske naknade. Druge nemaju ništa, osim vrlo ograničenog i neodgovarajućeg pristupa zdravstvenoj zaštiti.

Rehabilitacija je jedan od priznatih vidova reparacije na koju preživjeli imaju pravo na osnovu međunarodnog prava, a uključuje pristup medicinskoj i psihološkoj pomoći.

Preživjele nastavljaju da pate od ozbiljnih fizičkih posljedica i psiholoških simptoma jer su silovane tokom sukoba. Tu spadaju post-traumatski stres, visok nivo uznemirenosti, seksualno prenosive bolesti, hronična anemija, kolitis, visok pritisak, dijabetes, jaki bolovi u zglobovima, glavobolje i nesаница.

u da oni ponekad upućuju pacijente bez zdravstvenog osiguranja na NVO, kao što su Vive Žene, budući da Centar ne može da ih liječi bez osiguranja. Direktor Centra nije mogao da pruži informacije o broju preživjelih koje centar liječi i broju koji se upućuje na NVO po ovom osnovu, budući da ne prikupljaju ovu vrstu podataka. Amnesty International smatra da je prikupljanje ovakvih podataka ključno za vlasti kako bi procijenile i odgovorile na potrebe preživjelih.

“Ovo je naš najveći problem [nedostatak zdravstvenog osiguranja]. Pokušavamo da pomognemo ... ali u mnogim slučajevima moramo da uskratimo dugoročno liječenje pacijentima koji nemaju osiguranje. Teško nam je da uskratimo pomoć. Imamo pred sobom osobu i znamo kako da joj pomognemo ali ne možemo.”

Psihijatar u Zdravstvenom centru za mentalno zdravlje u Tuzli.

Većina žena s kojima je Amnesty International razgovarao ne može sebi da priušti da plati za propisane lijekove bez obzira da li imaju ili nemaju zdravstveno osiguranje.

“Kada imam novca mogu da kupim lijekove. Kada nemam novca, moram da živim bez njih.”

H.

Osnovno zdravstveno osiguranje daje pacijentima pravo na povrat novca za dva njihova najjeftinija lijeka. U prosjeku, žene uzimaju barem pet propisanih lijekova dnevno. One obično plaćaju između 100-150 BAM za svoje lijekove što je oko 25 posto njihovog mjesečnog prihoda.

REHABILITACIJA

“Znamo da zakon kaže da imamo pravo na zdravstvenu zaštitu, ali u praksi centri za socijalni rad ne priznaju ovo pravo. Imam status civilne žrtve rata ali niko to ne priznaje. Dobila sam samo zdravstveno osiguranje kada sam primila invalidsku penziju.”

Z.

Zakon o civilnim žrtvama rata kaže da civilne žrtve rata imaju pravo na pomoć u ostvarivanju zdravstvene zaštite, pa ipak sve žene s kojima je razgovarao Amnesty

“Sjećam se svega a voljela bih da se ne sjećam. Sjećam se mučenja. Tukli su me dok više nisam bila u stanju da ustanem. Oni [vojnici koji su je držali] bi došli i odveli me [u sobu] nasamo sa [počiniteljem]. Bila sam tamo tri mjeseca. Nisam znala gdje su mi djeca. Sanjam svake noći o tome šta se dogodilo. Čak i uz pomoć tableta imam te snove.”

M., koja sada živi u Zvorniku

Medicinsko osoblje u Centru za mentalno zdravlje u Tuzli reklo je Amnesty International-

ŽIVOT IZMEĐU

“Morala sam da se vratim [u Zvornik] Nisam imala gdje da živim i nisam umjela da se snađem u birokratiji. Vratila sam se u kuću svog sina. Živim s njim, njegovom ženom i njihovom petogodišnjom kćerkom. Jedva preživljavamo. Živimo od moje penzije [primanja koja dobija na osnovu statusa civilne žrtve rata]. Moj sin i njegova žena nemaju prihode i nemaju mogućnosti da se zaposle. Ali ja nemam ovdje zdravstveno osiguranje pa moram da putujem 100 km do Tuzle da vidim ljekara i da pohađam terapiju u Vive Žene.”

M., koja se vratila u Zvornik iz Tuzle, gdje je bila registrovana kao interno raseljeno lice.

Sukob je stvorio više od 2 miliona izbjeglica i interno raseljenih lica. Prema entitetskim zakonima, interno raseljena lica imaju pravo na specijalan status i izvjesne beneficije sve dok im se ne omogući „siguran i dostojanstven“ povratak u njihove predratne kuće. Kada više nema prepreka njihovom povratku, očekuje se da se vrate u svoj grad ili selo. Tog trenutka im prestaje status raseljenih i gube sve beneficije u vezi sa tim, uključujući zdravstveno osiguranje. Od njih se očekuje da se prijave u mjestu povratka zbog čega postaju ovisne o lokalnim službama. Da li će dobiti pravo na zdravstveno osiguranje zavisi od toga da li su zaposleni ili da li im je priznat

status socijalno ugroženih lica. Nijedna od beneficija socijalne skrbi koja im je pripadala u FBiH, uključujući i one u vezi sa statusom civilne žrtve rata, vlasti u RS ne poštuju.

Propust BiH vlasti da procesuiraju ove zločine i da stanu na kraj nekažnjivosti sprječava mnoge žrtve da se vrate. Povratak znači mogućnost da dok hodaju ulicom susretnu ljude za koje vjeruju da su počinili zločine nad njima. Preživjele se također plaše da će povratak izazvati rizik dodatnih trauma i pogoršati njihovo već ionako loše psihičko stanje. Neke preživjele koje su se vratile u RS rekly su Amnesty International-u da je povratak pogoršao njihove simptome post-traumatskog poremećaja stresa.

“Živim u strahu za život i svakim danom se osjećam sve gore. Ne mogu da spavam. Kada padne mrak, gledam kroz prozor. Plašim se da će se vratiti po nas. Mogu da se smirim i preživim dan ako uzmem lijek. Pokušavam da ne izlazim iz kuće da ih ne bih vidjela [počinitelji žive u njenom selu.] Moj psihijatar mi je rekao da bi bilo bolje za mene ako bih mogla da se vratim u Tuzlu, ali ne mogu.”

M.

Zbog svih ovih razloga mnoge žene bi radije ostale u Tuzli kao raseljena lica nego da se

vrate u svoje zajednice u RS, čak i ako im status nije stalan i plaše se da će uskoro biti prisiljene da se ionako vrate.

Postojeći zakon ne pruža alternativu za ljude koji ne mogu, ili odaberu da se ne vrate. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH pokušava da riješi ovaj problem kroz Revidiranu strategiju BiH za primjenu aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, koja je usvojena 2010. Međutim, nema iskrene političke volje da se

primijeni inicijativa ministarstva ili da se
 pronade drugo održivo rješenje.

Kao posljedica ovoga, mnoge preživjele
 ratnog zločina silovanja, bez obzira da li su
 se vratile u svoja mjesta ili su ostale u Tuzli,
 žive u stanju neizvjesnosti – u
 nemogućnosti da ponovo izgrade svoje
 živote jer im nedostaje pristup osnovnim
 socijalnim i ekonomskim pravima.
 Istovremeno, sve žive u strahu i
 nesigurnosti.

Gore lijevo: Raseljena lica iz Srebrenice u
 kampu u zračnoj bazi u Tuzli 1995. godine.
 Mnogi su ostali u Tuzli i nakon rata zbog
 nemogućnosti povratka u njihove kuće koje su
 sada na teritoriju Republike Srpske.

Gore: Karta izradjena od strane srpskih i
 bošnjačkih učesnika radionice u organizaciji
 Vive Žene. Karta prikazuje put kojim su prošli
 za vrijeme rata. Prvo su bili protjerani iz svojih
 sela u ratu, zatim odvođeni na mjesta gdje su
 ih zatvarali ili "sigurne zone".

ZAKLJUČAK

Vlade u BiH propustile su da priznaju prava žrtava silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja za vrijeme rata i da im obezbijede pristup pravdi, istini i reparaciji. Stoga lokalne vlasti koje su odgovorne za pružanje usluga preživjelim, čak i u ograničenom obimu, nemaju dovoljno sredstava niti opremu potrebnu za pružanje ovih usluga. U nekim slučajevima, pružaoci usluga nemaju odgovarajuću obuku ili im nedostaje politička volja da obave poslove koje zakon od njih zahtijeva.

Gotovo dvije decenije poslije sukoba, Amnesty International je još jednom primoran da pozove vlasti na državnom i entitetskom nivou kako bi hitno riješile patnje preživjelih i zagarantovale pristup pravdi kao i potpunu reparaciju.

© Snaga Žene

PREPORUKE

Amnesty International preporučuje da Tuzlanski kanton i općinske vlasti:

- obezbijede preživjelim pravo na zdravstveno osiguranje i na odgovarajući standard medicinskog liječenja, uključujući lijekove.
- poboljšaju sredstva i kapacitete centara za socijalni rad i mentalno zdravlje, kako bi u potpunosti ispoštovali potrebe preživjelih seksualnog nasilja.
- osiguraju da se podaci o broju preživjelih, njihova socijalna i ekonomska situacija i njihove potrebe objedine.

Amnesty International preporučuje da vlasti na državnom i entitetskom nivou:

- smjesta razviju i primijene program za žene žrtve seksualnog nasilja u sukobu i izvan, koji bi za cilj imao da se utvrdi i da se odgovori na potrebe preživjelih, i da im se pruži puna i efektivna reparacija.
- obezbijede da pravosudni sistem da prednost istragama i procesuiranju predmeta seksualnog nasilja počinjenog za vrijeme rata i da ima pune kapacitete i sredstva da to uradi odmah, objektivno i efikasno.
- obezbijede jednak pristup rehabilitaciji i drugim mjerama reparacija za civilne žrtve rata, kao što se zahtjeva na osnovu

međunarodnog prava, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi i bez obzira gdje žive.

- da primijene Revidiranu strategiju BiH za primjenu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, da osiguraju da se onima koji ne mogu ili odaberu da se ne vrate u svoja prijeratna prebivališta pronade odgovarajuća alternativa.
- odobre odgovarajuća sredstva za NVO koje pružaju psihološku podršku preživjelim seksualnog nasilja.

Gore:: Žene izlažu cvijeće koje uzgajaju kao dio inicijative "Cvjetna dolina", projekat psiho-socijalne pomoći u organizaciji NVO Snaga Žene.

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Amnesty International je globalni pokret koji ima više od 3 miliona pristalica, članova i aktivista u više od 150 zemalja i teritorija koji vode kampanju da se okončaju teška kršenja ljudskih prava.

Naša vizija je da svaka osoba uživa sva prava sadržana u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i drugim standardima međunarodnih ljudskih prava.

Mi smo nezavisni od bilo koje vlade, političke ideologije, ekonomskih interesa ili religije. Naš rad se većinom finansira kroz doprinose od našeg članstva i putem javnih donacija

Index: EUR 63/002/2012
Bosnian

mart 2012

Amnesty International
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
Velika Britanija

amnesty.org